

YARGITAY KANUNU TASARISI ÜZERİNDE DÜŞÜNCELER (*)

Hukuk Doktoru A. Recai SEÇKİN
Anayasa Mahkemesi Üyesi ve
Yargıtay Eski Birinci Başkanı

Yargıtay'ın kuruluşunu düzenleyen 11.4.1928 günlü, 1221 sayılı (Temyiz Mahkemesi Teşkilât Kanunu), bugüne değin birçok değişikliğe uğramış, ancak yıldan yıla beliren gereksinmelerin (ihtiyaçların) karşılanamaması sonunda ve özellikle 1961 Anayasası ile bu Anayasanın değiştirilmesine ilişkin 1488 sayılı Yasadan sonra Yargıtay kuruluş ve işleyişinin yeniden düzenlenmesi bir zorunluk olarak ortaya çıkmıştır.

1961 Anayasasının geçici 7. maddesi uyarınca iki yıl içinde çıkarılması gereken, bu Anayasanın ilkelerine uygun Yargıtay Yasası on yıl içinde yapılmamış, 1961 Anayasasının 20.9.1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile değiştirilen kurallarına uygun biçimde bir Yargıtay Yasasının yapılması için sözü geçen 1488 sayılı Yasa ile Anayasaya eklenen geçici 13. maddenin ikinci fıkrası ile altı aylık bir süre dahi öngörülmüştür. Bu durum karşısında Bakanlar Kurulunca kabul edilip 16.2.1972'de Millet Meclisi Başkanlığına sunulan (D : 3 Toplantı : 3 No : 90 işaretiyle ve 1/615) sayısı ile bastırılan tasarı, bugün Millet Meclisi Adalet Komisyonunda incelenmektedir.

Tasarı, Yargıtay Kuruluş Yasasıyla eklerini ve değişikliklerini yürürlükten kaldırmakta Yargıtay'ın kuruluş ve işleyişine ilişkin birçok kuralları kapsamakta ve (Yargıtay Kanun Tasarısı) adını taşımaktadır.¹

* Bu yazı, yazarın ölümünden (17 ekim 1972'den) önce kaleme alınmıştır. Yazı baskıya verildiğinde Tasarı Millet Meclisi Genel Kuruluna gönderilmiştir.

¹ 1961 yılından beri Yargıtay konusunda yapılan yasama hazırlık çalışmaları ile Yargıtayın çalışmasındaki verimi artırma yolunda ileri sürülen görüşler için : A. Recai Seçkin — Yargıtay Tarihçesi, Kuruluş ve İşleyişi — Ankara Yarıaçık Cezaevi Basımevi 1967 Adalet Bakanlığı Yayınları, Yeni Seri Sayı 77 — Sayfa 159-78

Genel Kurul yerine Daireler Kurulu

Bu tasarının getirdiği yeniliklerin en önemlilerinden biri, Hukuk ve Ceza Genel Kurulları yerine Hukuk ve Ceza Daireler Kurullarını kurması ve bugüne değin Hukuk ve Ceza Kurullarında görülen yargı işlerini daireler kurullarına vermesidir.

Bilindiği gibi bir mahkemeden verilen bir kararın yetkili kişi veya yerlerce temyiz edilmesi sonunda bu karar Yargıtay özel dairesinde incelenir. Eğer kararda usule ve yasaya aykırılık yoksa temyiz itirazları yersiz bulunarak karar onanır, şayet kararda bozmayı gerektiren usule veya yasaya aykırılık bulunursa bu aykırılıkların neler olduğu belirtilerek mahkeme kararı bozulur ve bu bozulan karar, ilke olarak onu vermiş bulunan mahkemeye geri çevrilir. Kararı bozulan mahkeme bozmayı doğru bulursa bozmaya uyar, bozmayı kendi hukuk anlayışı açısından yanlış bulursa bozmaya uymaz, yine bozmadan önceki gibi karar verir. Mahkemenin bozmadan önceki kararını yeniden vermesine, ilk kararda direnmesi (ısrar etmesi) denir. Mahkemenin direnme kararı ilgililerce temyiz edilirse bu karar Yargıtay'da, eğer hukuk mahkemesinde verilmiş ise Hukuk Genel Kurulu ve ceza mahkemesinde verilmişse Ceza Genel Kurulu denilen kalabalık bir kurulda incelenir ve bu kurulun hukuk anlayışına göre, ya yeniden bozulur veya doğru görülerek onanır.

Hukuk Genel Kurulu, Yargıtay'ın hukuk daireleriyle bunlardan sayılan Ticaret, İcra ve İflas daireleri başkan ve üyelerinin katıldıkları bir kurul, Ceza Genel Kurulu ise ceza daireleri başkan ve üyelerinin katıldıkları bir kuruldur. Bugün Yargıtayda onbir hukuk dairesi bulunduğundan Hukuk Genel Kurulu en az 55 kişilik, yedi ceza dairesi bulunduğundan, Ceza Genel Kurulu da 35 kişilik bir kurul demektir. Bu denli kalabalık kurulların tamsayı ile toplanması hemen hemen olanak dışı bulunduğundan, bu kurullar için 1221 sayılı Yasanın değişik 7. maddesi ile toplantı yeter sayıları öngörülmüştür ki bu yeter sayı bugün, Hukuk Genel Kurulunda (38), Ceza Genel Kurulunda ise (24) tür. Bu kurulların karara varabilmeleri için bir görüş üzerinde toplanması gerekli oy sayısı yine sözü edilen. 7. maddeye göre Hukuk Genel Kurulunda (29), Ceza Genel Kurulunda ise (19) dur.

Uygulamada genel kurulların toplantı yeter sayısını gerçekleştirmeleri çok büyük zorluklar göstermekte ve bir çok işlerde karar yeter sayısının dahi gerçekleşmediği görülmekte, bu yüzden işlerin incelenip karara bağlanmasında üzücü gecikmeler olmakta, işler

çok birikmekte, genel kurullardaki işleri bekleyen yurttaşlar haklı olarak yakınmaktadır. Bunun için 1960'tan bu yana ileri sürülen birtakım düşünceler ve 4.12.1962 günlü, 127 sayılı Askerî Yargıtay Kuruluş Yasasında benimsenen kural gözönünde tutularak yeni tasarıda genel kurul düzeninden vazgeçilmiş, bunun yerine işe daha elverişli bulunan daireler kurulu düzeni benimsenmiştir. Daireler kurulu dahi genel kurul gibi Yargıtay Birinci Başkanının başkanlığı altında toplanan bir kuruldur; ancak (bütün ceza, bütün hukuk dairelerinin başkan ve üyelerinin katılması yerine) her dairenin başkanı ile o daire üyeleri arasında bir yıl için seçilecek olan birer üyenin katılmasıyla oluşur.

Hükümet gerekçesinde bu konuda şöyle denmektedir :

«Bugün genel kurulların hukuk veya ceza dairelerine mensup başkan ve âzaların tamamının katılması ile çalışmasının bir sonucu olarak haftada birer gün toplanabilme imkânını buldukları ve bu toplantı günlerinde dairelerin çalışmadığı bir vakıdır. Ayrıca bir yargı kurulunda belli sayıdan çok hâkimin bulunması, dikkatlerin ve ilginin dağılması sonucunu doğurmaktadır. Bu daha ziyade toplum psikolojisine ait tabii bir olay olmakla beraber kurullarda işin çıkarılmasını engelleyen bir faktör olmaktadır.

Hukuk ve ceza genel kurullarının tamsayılarının üçte ikisinin katılması ile toplanabilmesi, yani görüşme ve toplanma yeter sayılarının üçte iki olması nedeni ile bugün, bu kadar üyenin her hafta toplanarak sadece belli olaylar üzerinde etkili kararlar alması güç olmaktadır.

Bugün yabancı ülkelerde de fazla sayıda hâkimle meydana gelen yüksek yargı kurullarına yer verilmemektedir, daha ziyade hem dairelerin hem de kurulların haftanın her gününde çalışabilmesine imkân verilebilecek çalışma şekillerine yer verilmektedir. Alman mahkemeler kuruluş kanunu ile içtihadı birleştirme konusunda çok uzun zamandan beri benimsenmiş olan (büyük daire) esasının en güzel örneğidir. Bu büyük daire birinci başkan ile 8 üyeden meydana gelmekte ve içtihadı birleştirme konusunda karar vermektedir.

Bizde de son defa kabul edilen Askerî Yargıtay Kuruluş Kanununda daireler kurulu esasını benimsenmek suretiyle bu yola gidilmiştir.

İşte bu itibarla hukuk ve ceza genel kurulları yerine hukuk ve ceza dava daireleri kurulları kurulması halinde daireler kurulu gün-

lerinde, dairelerden katılacak başkan ve âzalar dışında dairelerin çalışması mümkün olacağından, hizmet aksaması önlenerek ve gerek dairelerde, gerekse kurullarda her gün çalışmak ve iş çıkarmak mümkün olacaktır. Bu itibarla hukuk ve ceza dava dairelerinin, hukuk ve ceza daireler başkanları ile her dairenin kendi üyeleri içerisinde gizli oyla ve çoğunlukla seçildiği birer üye ve birinci başkandan meydana gelmesi esas kabul edilmiştir. Bu sayede her dairenin başkan ve onunda dışında bir üye ile kurullarda temsil edilmesi ile o dairenin görüş ve içtihadını aksettirebilmesi mümkün olacak aynı zamanda onların dava dairelerine katılmaları sırasında kendi dairelerinin günlük işlerini de çıkarmaları mümkün olacaktır. Dava dairelerindeki üye sayısının hukuk ve ceza genel kurullarına nazaran azalmış olması da dava dairelerinde işlerin daha kolay çıkmasını sağlayacaktır. Dava daireleri kurullarına devamlı olarak katılacak olan daire başkanlarının dört senede bir değişeceği ve üyelerin ise her yıl değişeceği gözönünde tutulduğu takdirde muayyen bir grubun içtihatlarının yerleşeceği ve içtihadların donup kalacağı yolunda düşünce de varidolamayacaktır.»

Burada anılan gerekçeler arasında toplum ruhbilimine ilişkin gerekçe dahi özel bir önem göstermektedir. Dikkatlerin ve ilginin dağılması, kararların yalnız geç çıkmasına yol açmakla kalmamakta, ayrıca doğru kararlar çıkması olasılığının belli bir ölçüde azalmasına dahi yer vermektedir; çünkü kurulca incelenen bir işte doğru sonuca varabilmek, kurula katılanların ilgilerinin ve dikkatlerinin konu üzerinde yeterince toplanabilmesine bağlıdır. Şu yön üzerinde de durulmalıdır ki Yargıtay hâkimlerinin mesleklerinde iyi yetişmiş yüksek nitelikte kişiler olması dahi bu sakıncanın gerçekleşmesini önleyecek bir etken sayılamaz. Gerçekten ne ölçüde iyi yetişmiş ve yüksek nitelikte olursa olsun Yargıtay hâkimi de bir insan olarak öteki insanların bağlı olduğu doğal yasaların etkisinden kendisini kurtaramaz. İnsanlar nasıl yeme; içme solunum gibi birtakım doğal gereksinmelerin etkisi altında iseler tek tek veya toplum içinde bulunan her kişi, birey ruhbiliminin ya da toplum ruhbiliminin yasaları dışında kalmaz. Gerekçede de belirtildiği gibi Almanya'da genel kurul yerine büyük daire esasının benimsenmiş bulunması dahi bu doğal yasanın ortaya koyduğu sakıncanın önlenmesi ereğini gütmektedir. Usul yasalarında genel kurullar yerine az ve belli sayıda üyeden oluşan kurulların kabul edilmesi yolundaki bu değişiklikler İtalya'da ve Fransa'da da yapılmış bulunmaktadır. Nitekim Prof. Dr. Necip Bilge bu yönü bir yazısında belirtmektedir. Bu yazıya göre genel kurullar, Fransa, Avusturya ve

İtalya'da (15)'ser hâkimle toplanır ve üye sayıları dondurulmuştur (Yargıtay'ın İş Hacmini Daraltma İmkânları — Adalet Dergisi Yıl 54-1963 — Sayfa 883-909).

Yine bu yazıdan öğrendiğimize göre, Alman Yargıtayının eski başkanlarından Simens çok eskiden yazdığı bir yazıda, kurullar genişledikçe toplanmalarının zorlaşmakta ve kararların niteliksizleşmekte olmasından yakınmaktadır. Profesör Bilge'nin kendisi de sözü edilen yazısında genel kurulların (15) ve (21) kişilik ve üye sayıları değişmeyen kurullar olmasını önermektedir.

Türk Anayasasında kuruluşları ve görevleri belirlenen birtakım kurumların gördükleri işlerin önemiyle Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının inceledikleri işlerin önemi gözönünde tutulunca, genel kurul düzeninin, bugünkü anayasal düzen içinde kolayca savunulmayacağı kendiliğinden ortaya çıkar. Nitekim, Anayasamıza göre yasaları iptal etmek ve yüce divan olarak baktığı işlerde ölüm cezalarına değin cezaları kesin olarak vermek yetkisiyle donatılmış olan Anayasa Mahkemesi 15 hâkimle toplanan bir mahkemedir (Anayasa değişik madde 145, değişik madde 147) ve ülkede yapılan bütün seçimleri yönetmek ve seçimler konusundaki itirazla şikâyetleri kesin karara bağlamakla görevli kılınan Yüksek Seçim Kurulu yedi hâkimden oluşmaktadır. Bu kurulun, ülkenin bir bölümünde ya da tümünde yapılan milletvekili genel seçimleri gibi önemli bir işlemi dahi iptal etmek yetkisi vardır (Anayasa madde 75). Hukuk ve Ceza Genel Kurullarında ise belli kişileri ilgilendiren davalara bakılır. Bunlar içinde büyük bir çoğunluğu, maddî değeri az olan ve sonuçta toplumsal değeri önemli bulunmayan işlerdir. Görülüyor ki bireyleri ilgilendiren birtakım davaların temyiz incelemesinin Hukuk ve Ceza Genel Kurulları gibi kalabalık kurullar yerine daireler kurulu gibi oldukça az sayıda üyeden meydana gelen kurullarda yapılması, Anayasamızın benimsediği düzen açısından da kolayca savunulabilir ve bu düzen içinde uyumlu bir tutum olarak benimsenebilir.

Bu konudaki tartışmalar arasında; kimi ilgililerce, genel kurulların hâkimlerin bilgilerini ve görgülerini arttırmakta çok yararlı olduğu, bundan dolayı genel kurulların toplantı yeter sayılarının azaltılarak genel kurul düzeninin korunması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu görüşte gerçek payı olduğu kabul edilebilir. Ancak uzun yıllardan beri genel kurula katılan üyelerin toplantı yeter sayısını ancak bulduğu ve birtakım toplantılarının bu yeter sayının elde edilmemesi yüzünden yapılamadığı olgusu gözönünde tutulursa, ar-

tık bu düşünceye bir değer verilemez. Birtakım üyelerin ve başkanların, genel kurula arkadaşlarının gireceğini düşünerek dairelerdeki dosyalar üzerinde çalışabilmek için genel kurula katılmadıkları dahi doğrudur. Ancak bu durum ne denli iyi düşünceye dayanırsa dayansın, genel kurulların az ilgi gören topluluklar olduğu gerçeğini değiştiremez. Genel kurul düzeninde, genel kurula katılan hâkimlerin kimi zaman bir toplantıdan ötekine çok değiştiği ve bu yüzden görüşlerde değişmeler olduğu, sonuçta öteki eş nitelikteki işlerde bir iki hafta ara ile karşıt kararlara varıldığı dahi görülmektedir ve böylece, bu düzenin başka önemli bir sakıncası da ortaya çıkmaktadır.

Genel kurullara bir yılda gelen iş sayısı, iki üç bini bugün bile geçmemektedir; oysa dairelere bir yılda gelen iş sayısı toplamı 180 binin üstündedir. En çok üç bin işin incelenmesini sağlamak üzere 180 bin işin bir çalışma gününe düşen tutarının incelenmesini geri bırakmak, kamu yararına gerçekten uygun bir davranış sayılamaz. Demek ki genel kurul düzeni, kamu yararı açısından da benimsenmesi uygun düşmeyen bir düzendir.²

Bütün bunlar gösteriyor ki genel kurul düzeninden yargı işleri için vazgeçilmiş olması, çok yerinde bir tedbirdir ve tasarının bu kurallarının yasalaşması adaletin daha çabuk ve daha doğru gerçekleşmesini sağlamak açısından pek yararlı olacaktır.

Burada bir yön üzerinde şimdiden durulması doğru görülebilir. O da incelenen Yargıtay Kuruluş Yasası Tasarısına göre hukuk dairelerinin 11'den 15'e ve ceza dairelerinin 7'den 9'a çıkarılması sonunda Hukuk Daireler Kurulunun her daireden bir başkan bir üye hesabıyla 30 üye ve birinci başkandan yani 31 hâkimden, Ceza Daireler Kurulunun da 18 üye ve bir başkandan yani 19 hâkimden kurulması gerekecektir. İşin özüne bakılırsa 31 sayısı dahi yüksek bir sayıdır ve özellikle dikkatlerin dağılması olayı böyle bir kurulda dahi gerçekleşebilir. Direnme kararlarının incelenmesinde önemli olan yön, mahkemenin görüşüyle Yargıtay dairesinin görüşünden hangisinin daha doğru olduğunun saptanmasıdır. Bunun için kurulda dairenin görüşünün savunulmasının, mahkemenin görüşü-

² Yargıtayın geçmiş yıllarda gördüğü iş sayıları için bakınız — A. Recai Seçkin — 1. notta anılan kitap sayfa 160'daki çizelge 1970 yılındaki gelen ve çıkan iş sayıları o zamanki sayın Birinci Başkan Ferruh Adalı'nın 1971-1972 adalet yılını açış konuşmasında vardır. Bunun için bakınız Adalet Dergisi, Ekim 1971, sayfa 621.

nün de yeterince anlatılmasının sağlanması, bir de iki görüş arasında hangisinin doğru olduğunu belirtecek sayıda ve o görüşlere katılmamış bulunan hâkimlerin yer alması zorunlu ve yeterlidir. Buna göre bir hukuk uyuşmazlığının çözümü için bütün hukuk dairelerinin ve bir ceza uyuşmazlığının çözümü için bütün ceza dairelerinin başkan ve üyelerinin temsil olunduğu bir kurul da düşünülebilir. Bu düzende bile incelemenin yararlı olmayacağı, bunun yerine, belli sayıda, örneğin 14 üye ile birinci başkandan kurulu ve yalnızca konunun özelliğine göre, incelenen işle ilgili dairelerden başkan ve üye alınan bir kurulun inceleme yaparak karar vermesi doğru görülebilir. Ancak bugün için bu görüş yadırganabilir. Bununla birlikte, ileride, bu yolda bir değişikliğin benimsenmesi de yerinde olacaktır. Bugün için önemli olan yön, genel kurul düzeni yerine daireler kurulu ilkesinin kabulüdür. Daireler kurulunun kurulma biçimi ortaya çıkacak sakıncalara göre ileride yeniden düzenlenebilir.

Şu yön belirtilmelidir ki, 1962 yılında çıkarılan Askerî Yargıtay Kuruluş Yasasını bütünü ile değiştiren 27.6.1972 günlü, 1600 sayılı Askerî Yargıtay Yasasının (8.7.1972 günlü, 14239 sayılı Resmî Gazete) 6. maddesinde, daireler kurulu ilkesinin değiştirilmeyerek korunmuş olması, Askerî Yargıtay'da 1963'ten beri uygulanan bu düzenin olumsuz bir sonuç vermediğini göstermektedir. Nitekim, 521 sayılı Danıştay Yasasında yargı işleri için genel kurul düzeni bırakılmış, onun yerine daireler kurulu düzeni konulmuş, 1965 yılından beri yapılan uygulamalar sonunda, bu yeni düzenden dolayı herhangi bir yakınma duyulmamıştır. Son kez çıkarılan 4.7.1972 günlü, 1602 sayılı Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Yasasının (20.7.1972 günlü, 14251 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan) 16. ve 26. maddesinde dahi daireler kurulu ilkesi benimsenmiştir. Danıştay Yasasıyla askerî yüksek mahkemelere ilişkin son iki Yasa da, davalara bakan genel kurullar yerine Türkiye Büyük Millet Meclisinin, daireler kurulu ilkesini benimsediğini göstermektedir. Yüksek adliye mahkemesi olan Yargıtayda dahi aynı ilkenin benimsenmesi, hele Yargıtay'a gelen yıllık iş sayılarının, öteki mahkemelere gelmiş ve gelecek olanlara göre çok kabarık olduğu gözönünde tutulunca, yasa koyucu için zorunlu görülmektedir.

Tasarı metninde daireler kurulu ilkesi doğru olarak yansıtılmış olsa da, kurulların adında açık olan bir yanlışlık yapılmıştır. Bu kurullara, Tasarının 17. maddesinin başlığında ve metninde hukuk ve ceza dava daireleri kurulları denilmektedir. Dava dairesi sözü, Danıştay Kuruluş Yasasında zorunlu olarak yer alan bir de-

yimdir. Çünkü 521 sayılı Danıştay Yasasına göre bugünkü Danıştayda birinci, ikinci ve üçüncü daireler idari işlere bakan daireler, 4. den 12. ye değin olan daireler ise, dava denilen yargı işlerine bakan dairelerdir. Bu yargı işlerine bakan daireleri ötekilerden ayırabilmek için Danıştay Yasasında Dava Daireleri deyimi yer almış ve Danıştayda yargı işlerine bakan genel kurul yerine değişiklik yapılarak kurulan topluluğa dahi (dava daireler kurulu) denilmiştir. Yargıtayda ise gerek ceza, gerekse hukuk dairelerinin hepsi yargı görevi yapan daha açıkçası, ilke olarak temyiz davalarına bakan dairelerdir. Bunun için kurulan özel kurullara (hukuk dava daireleri kurulu, (ceza dava daireleri kurulu) denilmesi, hukuksal gerçeğe aykırıdır. Bunlara (Hukuk Daireler Kurulu), (Ceza Daireler Kurulu) ya da Alman hukukundaki deyim benimsenerek (Büyük Hukuk Dairesi) (Büyük Ceza Dairesi) denilmesi, anılan gerçeğe uygun olacaktır. Yasa herhangi bir kuruluşa dilediği adı verebilir. Ancak bir adın onu taşıyanı belli bir ölçüde anlatması ve hiç değilse adlandırılan üzerinde kişileri yanılmaması gereklidir.

İçtihadı Birleştirme Kurullarındaki Değişikliğin Yetersizliği

Benimsenen önemli değişikliklerden birisi de içtihadı birleştirme kararları verecek kurulların bir bölümünde değişiklik yapılmış olması ve kişilerin içtihadı birleştirme istemlerinin bir süzgeçten geçirilmesi ilkesinin benimsenmiş bulunmasıdır.

Bilindiği gibi Yargıtay dairelerinden ya da genel kurullarından biri, kökleşmiş bir içtihattan dönmek isterse yahut benzer olaylarda birbirine uymayan kararlar vermiş bulunursa, yetkili kurulca, içtihattan dönmenin gerekli olup olmadığını yahut birbirini tutmayan kararlardan hangisinin doğru olduğunu bildiren bir karar verilir ve bu karar gerek Yargıtayı, gerekse mahkemeleri bağlar. Buna (içtihadı birleştirme kararı) denilir. Bugünkü kurallara göre, hukuk daireleri arasında bir içtihat aykırılığının ortaya çıkması veya hukuk dairelerinden birisinin kökleşmiş bir içtihattan dönmek istemesi durumunda içtihadı birleştirme konusu, belli koşullar altında toplanan Hukuk Genel Kurulunca, ceza daireleri arasında bir içtihat aykırılığının ortaya çıkması veya ceza dairelerinden birisinin kökleşmiş bir içtihattan dönmek istemesi durumunda ise içtihadı birleştirme konusu, belli koşullar altında toplanan Ceza Genel Kurulunca, bir genel kurulla bir özel daire ya da iki genel kurul arasındaki içtihat uyumsuzlukları da İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunca karara bağlanır. Tasarının 17. maddesindeki hukuk dairelerini ilgilendiren içtihadı birleştirme konularının hukuk

daireler kurulunca çözüleceği, kurala bağlanmıştır; böylece içtihadı birleştirme kararlarının bir bölümü için genel kurul yerine daireler kurulu görevli kılınmıştır. Ancak bir daire kurulu ile bir daire arasında ya da iki daire kurulu arasında çıkacak içtihadı birleştirme konularında eskiden olduğu gibi, Yargıtay Büyük Genel Kurulu görevli kılınmış, buna gerekçe olarak da bu türlü içtihadı birleştirme konularının az geçeceği öne sürülmüştür.

Yargıtay'ın verimli çalışmamasının nedenlerinden biri de, içtihadı birleştirme düzeninin (mekanizmasının) çabuk işlememesi yüzünden, birçok birbirini tutmaz kararların içtihadı birleştirme yolundan gidilerek daha doğru ve kesin bir sonuca bağlanması ve görüşlerdeki belirsizliğin sona erdirilememesidir. Bunun için tasarıda hukuk bölümündeki daireler arasında ya da ceza bölümündeki daireler arasında çıkacak içtihadı birleştirme konularının daireler kurulunda karara bağlanması yolunun tutulması çok yerindedir. Ancak hukuk daireler kurulu ile bir hukuk dairesi ya da ceza daireler kurulu ile bir ceza dairesi arasında çıkacak içtihadı birleştirme konularının sayısı sanıldığından pek çok olduğu için, bu işlerin dahi Yargıtay Büyük Genel Kurulunda karar bağlanmasının kabulü; hem işlerin çabucak karara bağlanmasını engellemesi bakımından, hem de konularda uzman olmayan öbür bölümdeki hâkimlerin işe karışması bakımından doğru olmaz. Bu durumlarda dahi içtihadı birleştirme kararlarının Hukuk veya Ceza Daireler Kurullarınca verilmesi doğru olur. Bu çözüme karşı Daireler Kurulunun çoğunlukla kendi görüşü doğrultusunda karar vereceği ve belki de yanlış sonuçlara varacağı ileri sürülebilir. Böyle bir itirazın gerçeğe uygun olabileceği kolayca kabul edilemez ise de, her türlü duraksamayı (tereddüdü) ortadan kaldırmak için bu nitelikteki konuların karara bağlanmasında daireler kurulunda yedekte bulunan üyelerin dahi toplantıya katılmaları yoluyla bu işlere özgü olarak daireler kurulu sayılarının artması kabul olunabilir.

Bir hukuk dairesiyle bir ceza dairesini ya da da Hukuk Daireler Kurulu ile Ceza Daireler Kurulunu veya Hukuk Daireler Kurulu ile bir ceza dairesini, ceza dairesi ile bir hukuk dairesini ilgilendiren içtihadı birleştirme konularının karara bağlanmasında Yargıtay Büyük Genel Kurulunun görevlendirilmesi dahi işleri uzatma bakımından sakıncalıdır. Çünkü bu kurul, çok sayıda üyesi bulunan bir kuruldur. Toplanması zor olduğu gibi onun toplandığı günler Yargıtay'da dairelerin çalışmaları, olanak dışıdır. Bunun yerine Hukuk ve Ceza Daireler Kurullarının birleşik bir toplantı yaparak işi çözümlenmeleri, daha doğru olur ve böylece dairelerin bu toplan-

tı günü dahi çalışmaları sağlanmış bulunur. Ayrıca kalabalık kurullarda dikkat ve ilginin dağılması dolayısıyla verilecek kararın doğruluğunun tehlikeye düşmesi de önlenmiş olur. Az yukarıda belirtildiği üzere Almanya'da içtihadı birleştirme işleri (büyük daire) denilen ve değişmez belli sayıda üyeden oluşan kurullara bırakılmıştır.

Tasarının 20. maddesinde içtihadı birleştirme isteyebilecek kurullar arasında daireler kurulu unutulmuştur. Maddenin birinci cümlesine bu yön eklenmelidir.

Kişilerce ileri sürülen içtihadı birleştirme istemlerinin bir süzgeçten geçirilmesine ilişkin kural, çok doğrudur. Birçok iş sahibi, bir içtihadı birleştirme kararı çıkartarak sonucu belli davalarını kazanacakları düşüncesine yapılmakta, yerli yersiz istemlerde bulunarak içtihadı birleştirme konularının sayısını boyuna yükseltmektedir. İsteklerin Birinci Başkanlık divanınca incelenip yetkili kurula gönderilmelerinin gerekip gerekmediğine karar verilmesi kuralı (Tasarı, Mad. 20, fıkra 2) çok yerindedir.

Dairelerin Yeter Sayıları Sorunu

Tasarıda Yargıtay dairelerinin beş hâkimle toplanması ilkesi korunmuş bulunmaktadır (Tasarı madde 27, fık. 1). Ancak Yargıtayın çalışma biçiminde köklü bir düzeltme gidilmek istenirse, birtakım alışkanlıklar bir yana itilerek dairelerin beş hâkimle toplanması ilkesinden dahi vazgeçilmelidir. Bir kez, Türkiye'deki adliye mahkemeleri büyük çoğunlukla tek hâkimli olduğu gibi üç hâkimle çalışan toplu mahkemelerdeki hâkimler nitelikçe Yargıtay üyeleriyle eşit bulunmadıkları için üç hâkimli bir mahkemenin vermiş olduğu kararın üç Yargıtay hâkiminden oluşan bir kurulca incelenmesinde sakınca görülemez. Bugün Yargıtay'ın yıllık işlerinin sayısı o ölçüde çoktur ki, bunlar batı uygarlığına bağlı ülkelerde çalışan Yargıtaylar ya da yüksek mahkemelerce bir yılda karara bağlanan işlerin sayısı ile uzaktan ya da yakından karşılaştırılmaz. Sayıları bu ölçüde kabarık bulunan işlerin bir içtihat mahkemesi olan Yargıtayda incelenip gecikmeksizin karara bağlanabilmesi, ancak dairelerin üç hâkimle çalışmaları düzeninin benimsenmesi yoluyla gerçekleştirilebilir. Başka ülkelerde üç hâkimle karar veren bir yüksek mahkeme bulunmadığı yollu düşünceler, önerilen çözümün yanlışlığını göstermez ve böyle bir düşünce başka hiçbir ülkede günde 30 ya da 40 ve gününe göre 50-60 dosya üzerinde temyiz incelemesi yapmak ve karar vermek durumunda bulunan bir yüksek

mahkemé olmadığı yolunda bir karşılıkla kolayca çürütülebilir.³ Gerçeklere uymayan çözümlerin benimsenmesi hiçbir zaman akla uygun olmaz. Geciken adaletin büyük bir ölçüde adaletsizliğe yolaçtığı ve devletin, adaleti yerine getirme ödevine karşı toplumda güveni sarstığı ve bu yüzden birçok kişinin dava yoluna gitmektense çok elverişsiz bile olsa uzlaşmaya giderek haklarının bir bölümünü kurtarma durumunda kaldıkları ya da suç niteliğinde eylemlere bař vurarak, kendi kendilerine haklarını elde etmeye itildikleri unutulmamalıdır. Burada gözönünde tutulacak bir yön daha vardır. O da çok iyinin, iyinin düşmanı olduğudur. Bütün yöntem (usul) kuralları birtakım hakların feda edilmesi bahasına hem adaleti, hem de toplum güvenini sağlamak amacıyla konulmuştur.

Yargıtay dairelerinde çalışanların ve Yargıtay çalışmalarını yakından bilen hukukçuların gözönünde tutmaları gereken bir gerçek vardır ki o da Yargıtayda incelenen işlerin sayıca pek azı —belki ortalama yüzde onu— uygulanacak hukuk kurallarının hangileri olduğunda ya da uygulanacak kuralların anlamlarında görüş birliği bulunmayan işler, geri kalan büyük çoğunluğu ise dairelerden sık sık gelip geçen ve böylece bunlara uygulanacak hukuk kuralları ve bu kuralların anlamları üzerinde görüş birliği gerçekteleşmiş işlerdir ki bu türlü işlere (özelliği olmayan işler) diyebiliriz. Bu türlü işlerin; üç, veya beş hâkimle incelenip karara bağlanması arasında hemen hemen hiçbir ayrılık düşünülemez. Çünkü çıkacak karar, hukuk açısından özdeş (aynı) olacaktır. Bunun için üç kişilik kurulun oybirliğiyle belli sonuca vardığı bu türlü işlerde kararın çıkmış sayılmasında herhangi bir sakınca olamaz. Eğer üç kişilik kuruldaki üyelerden birisi hukuk uygulamasında ya da delillerin değerlendirilmesinde öteki iki hâkimin görüşünü benimsemezse o za-

³ Batı ülkelerindeki Yargıtaylarda bir günde ancak üç veya dört dosyanın incelenip karara bağlanabileceğinin kabul edildiği bildirilmektedir. — A. Recai Seçkin — Not (1) de anılan kitap sayfa 163 başları —. 1965 yılındaki iş sayısına göre bir dosyaya ortalama 10 dakika otuz saniye düştüğü, işi sayıca en çok hukuk dairelerinden birinde bir dosya için ortalama 6 dakika 30 saniye, işi sayıca en çok olan bir ceza dairesinde ise ortalama 3 dakika otuz saniye, işi sayıca en az olan bir hukuk dairesinde ise bir dosyaya ortalama 14 dakika düştüğü saptanmıştır — A. Recai Seçkin — Not 1'de anılan kitap sayfa 161 ve 162. Yargıtay Birinci Başkanvekili E. Sabri Erman'ın 1972-1973 adalet yılını açma demecinde 1969 yılında Yargıtaya gelen iş sayısı 188276 iken 1971 yılında bu sayının 206541'e ulaştığını bildirdiği gözönünde tutulursa, bir dosyanın incelenmesine ortalama düşen zamanın bugün 1965 yılındakine göre çok daha azaldığı kolayca anlaşılır; çünkü, 1965 yılındaki hesaplar 162305 üzerinden yapılmıştır.

man işin beş kişilik kurulda görüşülebileceği kabul edilebilir. Yine işi inceleyen kurulca herhangi bir konunun, özelliği bulunan işlerden sayılacağı görüşüne varılırsa, o tür işlerin dahi beş kişilik kurulda incelenmesi yoluna gidilir. Böylece özelliği bulunan işlerin beş kişilik kuruldan geçirilerek karara bağlanması sağlanmış olur. Bir de toplu mahkemelerden verilen kararların ciddi bir neden olmamakla birlikte eğer istenirse, beş kişilik kurulda karara bağlanması ilkesi benimsenebilir. Böylece işlerin hem çabuk, hem de doğru biçimde çıkması sağlanır. Yargıtay eski birinci başkanı rahmetli İmran Öktem, dahi, bir yazısında yalnız usul yönünden ileri sürülecek itirazların dairelerde üç kişiden kurulacak bölümlerce incelenip karara bağlanmasını, esas hukuku yönünden temyiz edilecek işlerin ise beş kişilik kurulda incelenip karara bağlanmasını önermiştir.⁴

Eksik Kalan Birkaç Yön

Tasarının 27.maddesinin ikinci fıkrasında dairelerde yeter sayıda üye bulunacak olursa, dairelerin iki veya daha çok kurullar biçiminde çalışabileceği kabul edilmiştir ki, çok yerinde bir düzenlemedir. Ancak, kurullara katılacak üyelerin kimler olacağına saptanması açıkça başkana bırakılmalıdır. Her ne değin tasarının 14. maddesinin birinci fıkrasının birinci bendinde başkanların dairelerinde ahenkli, verimli ve düzenli bir çalışmanın gerçekleşmesi ve daire kararları arasındaki tutmazlıkların önlenmesini sağlamak için gerekli bütün önlemleri (tedbirleri) alacağı bildirilmekte ise de bu tedbirler arasında, dairelerdeki kurulların kimlerden oluşacağını belirleme yetkisinin bulunup bulunmadığı tartışma konusu olabilir ve bu yüzden üyelerle başkan arasında yerine göre dairenin düzenli çalışmasını bozabilecek uyuşmazlıklar çıkabilir. Bundan başka, daire kararları arasında birbirini tutmazlıkların önlenmesi yolunda alınacak tedbirlerin kapsamı konusunda da üyelerle başkan arasında görüş ayrılıkları belirebilir. Bunun için de başkanın, başkanlık etmediği kuruldan çıkacak kararları gözden geçirerek birbirini tutmazlıkların önlenmesi için dosyanın yeniden görüşülmesini isteyebileceği dahi açık kurala bağlanmalıdır.

Yargıtayda kurulacak kurullar arasında, yönetim kurulunun kurulması bakımından da bir yanlışlık yapıldığı kanısındayım. Yargıtay bölümlerinde ve dairelerdeki ayak işlerinde çalışacak görevlilerin özlük işleri konusunda karar vermek üzere Yargıtay birinci

⁴A. Recai Seçkin — Yukarıda Not 1'de anılan kitap sayfa 167.

başkanının başkanlığında C. Başsavcısı ile Yargıtay Genel Kurulunca ad çekme ile belli edilecek üç tane asil Yargıtay üyesinden oluşacak olan Yönetim Kurulunda Yargıtay üyelerinin sayısı çoktur. İşin niteliği bakımından bir Yargıtay üyesi ile yetinilmesi, daha doğru olurdu. Çünkü, Yargıtay üye ve başkanlarının herhangi bir kurulda ve özellikle yönetime ilişkin kurullarda görevlendirilmeleri, onların yargı işlerini az veya çok aksatacaktır. Bunun için 10. maddedeki üç asil üyeyi bir asil üyeye indirmek çok yerinde olur.

Bugünkü kuruluşta Yargıtayda Hukuk Genel Kurulu, Ceza Genel Kurulu, İçtihadı Birleştirme Hukuk Bölümü Genel Kurulu, Birleştirme Ceza Bölümü Genel Kurulu, bir de İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu vardır. Anayasanın 1961 yılında kabul edilen 139. maddesinin ikinci fıkrasında Yargıtay birinci başkanı ile daire başkanları ve C. Başsavcısının Yargıtay Büyük Genel Kurulunca seçileceği bildirilerek bu seçimin, İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunca yapılacağı anlatılmak istenmiştir. Anayasanın son değişikliğine göre, anılan maddeden büyük genel kurul deyimi çıkarılmış ve birinci başkanla C. Başsavcısının Yargıtayca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçileceği kurala bağlanmıştır. Tasarıda daireler kurulu düzeni benimsendiğinden, artık Büyük Genel Kurul, Küçük Genel Kurul diye bir ayırım yapmaya yer kalmamıştır. Tasarının düzenlemesine göre Yargıtayda özellikle seçim işleriyle görevli genel kurulla yargı işleriyle görevli hukuk ve ceza daireler kurulları vardır. Buna göre genel kurul deyimi topluluğu yeterince anlatmakta olduğundan, tasarının özellikle 18. ve 19. maddelerindeki Yargıtay Büyük Genel Kurulu deyimleri yerine (Yargıtay Genel Kurulu) deyimi konulmalıdır.

Sonuç

Halk yönetimi demek olan demokraside, herkesin kamuyu ilgilendiren konularda düşündüklerini, sorumlu yerlere veya kuruluşlara duyurması bir yurttaşlık borcudur. Ben de yaşamının yirmibeş yılını adliye hâkimliği kürsülerinde geçirmiş bir kimse olarak, adalet mahkemelerinin en yükseği Yargıtayın verimli çalışabilmesi için doğruluğuna inandığım görüşleri bu yazıda bir kez daha belirtmeyi kendim için bir vicdan borcu saydım. Bu yazıyı okuyan bir sorumlu çıkar, düşüncelerini doğru bulur da Yasanın yapılmasında yararlı bir sonucun gerçekleşmesini belki sağlar diye düşündüm.

Kanıma göre, doğruluğunu savunduğum ya da önerdiğim ilkelere benimsenmez ise, adalet düzeltiminin ayrılmaz bir parçası olan Yargıtay düzeltimi (reformu) gerçekleşmeyecek, yapılan yasa değişikliği ancak önemli bir düzeltme olacak, Yargıtay'da işi olan kişilerin haklı yakınma ve şikâyetleri, kim bilir daha kaç yıl, sürüp gidecektir...